

Marija Stanonik
»ODPUŠČAM IN PROSIM ODPUŠČANJA«

Marija Stanonik

»ODPUŠČAM
IN PROSIM
ODPUŠČANJA«

Ljubljana 2007

Spremna beseda

Ni bilo preprosto zapustiti varno okolje z redno zaposlitvijo in oditi v neznano. Postala je študentka, rada je dodala, da najsrečnejša študentka na svetu. Želela si je storiti kaj za razbito slovenstvo. Silno jo je bolela njegova razkosanost na tretjine. Sanjala je o zaposlitvi na ustanovi, kjer bi bila v stiku z rojaki, raztresenimi po svetu, ali s tistimi na slovenskem etničnem ozemlju v sosednjih državah. Njim se je posvetila v maturitetni nalogi na srednji šoli. Prepričana je bila, da bo téma njene diplome slovenska izseljenska ali manjšinska književnost. Niti pomislila ni, da bi bilo v tem kaj spotakljivega. Šele danes razume, zakaj so bili odmevi na to zamisel tako hladni.

Ponudba, da bi se z diplomsko nalogo vključila v projekt o raziskovanju pesništva med drugo svetovno vojno – v tistih letih pač še samo na eni strani – jo je zmedla zaradi možnosti, da bi se ob heterogenem zbranem gradivu moglo razjasniti, kaj dela narodno/ljudsko/folklorno pesem v estetskem doživljanju enakovredno visoki poeziji. Verjela je, da bo za odgovor na vprašanje zadostovalo nekaj mesecev. Je bila misel, da se dela loti v zadoščenje za očitke kristjanom, da so se v omenjeni vojni obrnili proti domovini, zgolj tih poskus pomiriti svojo vest, ker se je izneverila prvotnim načrtom?

Od tega je že nekaj desetletij. Vmes je bilo veliko grenkih let, udarci z leve in desne: nejevera ob Kocbekovem odkritju slovenskega holokavsta, dvakrat obljubljena in nikoli dobljena študentska Prešernova nagrada za opravljeno delo in še marsikaj drugega; slovenska pomlad in vojna za Slovenijo, sredi katere je bilo v soju zvezde jutranjice končano te-

žško delo in oddano na pošto z upom in trepetom, ali bo prispelo na svoje mesto, saj je bilo treba čim prej v zaklonišče.

Profesor, ki ji je pomagal iz stiske, je umrl po dveh letih zjutraj na isti dan, kot je prejela listino o znanstveni zrelosti.

Ob 50. obletnici konca druge svetovne vojne je želela povezati dva nasprotna bregova s pesemskim »mostom«, toda sedem založb ga je odklonilo, prva zaprošena celó dvakrat. Simbolično zamišljena antologija v duhu prošnje:

*Za spravo slovenskega naroda
med seboj
in s teboj,
Gospod, moj Bog!*

je kljub temu izšla, sicer z zamudo, z veliko moralno oporo pesnika s strani kontinuitete, v času, ko je bil minister za kulturo pomemben slovenski pisatelj s pomladne strani.

To besedilo¹ se ji pridružuje v zavesti, da je Kristus umrl za nas vse in je vsaka maša pravno dejanje, nekrvava kalvarijska daritev, ko Jezus jemlje nase naše krivde in zadoščuje zanje svojemu in našemu Očetu.

---

¹ Njegova osnova je zaključna naloga na Teološko pastoralni šoli pri Pedagoško katehetskem inštitutu Teološke fakultete, Ljubljana 1999.

Uvod

Koliko lepši bi bil svet, ko bi vsaj kristjani bolj zares jemali besede: »*Odpuščam in prosim odpuščanja*«, če že od vseh zemljanov tega ni mogoče pričakovati. Jezus je vedel, kaj je v človeku (prim. Jn 2,23–25), zato ni naključje, da je v molitev, ki jo je zaupal svojim učencem, na nebeškega Očeta naslovil tudi prošnjo: »... *in odpusti nam naše dolgé*«. Pri tem nam kar huškne mimo zavesti drugi del prošnje, ki zahteva našo udeležbo: »*kakor tudi mi odpuščamo svojim dolžnikom*« (prim. Mt 6,9–14). Na križu umirajoč nam je dal odličen, neprekosljiv zgled takega ravnanja: »*Oče, odpusti jim, saj ne vedo, kaj delajo*« (Lk 23,34).

Odpuščanje je teološki, pravni in etični pojem. Posebno glede na njegovo tematiziranje v nekaterih knjigah Stare zaveze ga je temeljito obdelal vrhunski slovenski in svetovno uveljavljeni biblicist Jože Krašovec.²

Odpuščanje in sprava sta kakor biser pri školjki, sad bolečine in trpljenja. Prav tako je »teološki verski pojem« sprava, ki vključuje greh, kesanje in pokoro, vendar je v slovenski javnosti »pojem sprave sekulariziran«.³ Seveda »si sprave na nobeni stopnji ne smemo zamišljati kot popolnega poenotenja misli in volj; kaj takega ni dosegljivo, še manj zaželeno. Skušajmo se vsi otresti vsake udinjanosti kakršniko-

---

² Jože Krašovec, *Nagrada, Kazen in odpuščanje* (mišljenje in verovanje starega Izraela v luči grških in sodobnih pogledov), Svetopisemska družba Slovenije, Ljubljana 1999.

³ Peter Kolšek (intervju) Dr. Janko Kos, akademik: *Tranzicija bo morala poseči globlje*, Delo / Sobotna priloga, petek, 30. aprila 1999, 35: »In kaj naj bi pojem pomenil v tem smislu, ne vem.«

I. Teoretični oris vprašanja

»Bog Jezusa Kristusa je predvsem Bog, ki je ljudem po svojem Sinu oznanil, da jim odpušča njihovo krivdo. Njegove besede in dejanja izpričujejo, kako trdno je ta resnica utemeljena v Svetem pismu. Krščanski Bog je Bog neomejenega odpuščanja. Ne obtožuje svojih in ne gre z njimi v sodni proces. Naslov tožnika je Sveto pismo prihranilo za satana. Oba, ki ju Oče pošilja – Sin in Sveti Duh – sta Tolažnika, Zagovornika.

Kako je božje odpuščanje predstavljeno v evangeliju? Odpuščanje pomeni prelom z določeno logiko človeških odnosov, ki se ravna po načelu pravičnega povračila. V govoru na gori Jezus pravi: 'Slišali ste, da je bilo rečeno: 'Oko za oko in zob za zob.' Jaz pa vam pravim: ne upirajte se hudobnežu, ampak če te kdo udari po desnem licu, mu nastavi še levo. Če se hoče kdo pravdati s teboj in ti vzeti obleko, mu pusti še plašč. Če te kdo prisilil eno miljo daleč, pojdi z njim dve' (Mt 5,38–41).

Jezus ni naivnež. Ne zahteva pasivnosti, niti tega, da bi se morali odpovedati boju proti zlu. Pokaže le, da vračanje zla z enakim zlom, četudi se to vrši v imenu pravičnosti, ne spremeni človeške družbe. Potrebna je neka nova drža, ki ne išče mere v tem, kar se je že zgodilo ('izgubljeno oko'); dejanje, ki ustvarja nekaj novega in je torej ustvarjalno. Drugače se neizogibno zapiramo v logiko neprestanega ponavljanja istega. Ta logika na koncu vodi v izključitev ali smrt vsaj enega od nasprotnikov.«

Bogdan Dolenc, Sprava kot krščanska obveza in možnost, *Na poti k resnici in spravi*, Ljubljana 1997, 8–9.

Predstavljeni ključni pojmi: 1. človekovo dostojanstvo, 2. smisel življenja, 3. angažiranost, 4. svoboda, 5. morala, 6. etika odgovornosti, 7. vprašanje zla so izluščeni iz filozofske teologije Antona Stresa, čigar dolgoletna angažiranost izpričuje usklajenost besed in dejanj, kar je eno izmed bistvenih meril etike.

1. Človekovo dostojanstvo

»Pojem človeka kot bitja, ki presega svojo siceršnjo včlenjenost v kozmos in družbeno zgodovino, je osnova, na kateri je zgrajena misel o človekovem dostojanstvu. Človekova odvisnost od naravnega in zgodovinskega okolja je resnična, vendar ni takšna, da bi postavljala pod vprašaj dejstvo, da človek po svoji temeljni konstituciji ni sredstvo ali funkcija nobene celote in nobene totalitete, ne družbene, ne ekonomske, ne kozmične in ne zgodovinske, temveč je nosilec samega sebe ter sega čez zgodovinske okvire svojega bivanja, jih presega ali transcendira. To je antropološka in ontološka podlaga vseh drugih neodvisnosti oziroma izvor njegovega teženja po njej. To je antropološka podlaga človekovih pravic. Tu je razlog, zakaj se upira vsakemu nasilju in vsaki manipulaciji, ki jo doživlja od soljudi. Če pa hočemo dokazati, da ta upor ni zgolj človekova subjektivna in neutemeljena muha, temveč ima svojo ontološko in s tem *objektivno* podlago in temelj, si moramo zastaviti vprašanje, v čem je ta podlaga.«⁸

2. Smisel življenja

Viktor Frankl nasprotuje tistim eksistencialističnim avtorjem, »ki razglašajo, da mora človek samo vzdr-

---

⁸ Anton Stres: *Človek in njegov Bog*, Mohorjeva družba, Celje 1994, 343–344.

svet«, ko gre Kristus z otroki v procesiji – na bojne poljane, jih svari:

»Žrtve pohlepa, / glejte otroci, neslogo ljudi, / vsa opustošena zemlja je lepa, / onečašćena je vsa od krvi! // Vsakdo naj ljubil le grudo bi rodno, / zanjo živel in se zanjo boril, / ljubil soseda bi z dušo sorodno, / zemlje njegove si nikdar lastil! // Ker so ljubezen ljudje umorili, / strašno trpljenje pretreslo je svet, / mi pa, otroci, se bomo ljubili, / vi ste življenja novega cvet.«¹⁰⁴

Ta pesem Gustava Strniše je kakor usoden opomin, saj je izšla v velikonočni številki Vrtca leta 1941 – ravno ob začetku druge svetovne vojne na slovenskih tleh. Naslednje besedilo se sklicuje na prebujajočo se naravo v upanju na »vstajenja dan« že s triletno izkušnjo vojne drame: »Zato, moj brat, vesel zapoj! / Ne zdvajaj več, veruj, razglej / na vrhu se in se nasmej – / Kalvarija je za teboj.«¹⁰⁵

Kakor v tej tudi v marsikateri drugi pesmi z domobranske strani ni jasno, ali so z »brati« mišljeni pripadniki le lastnih vrst ali na splošno vsi člani našega naroda. Težko se je sprijazniti z mislijo, da je – glede na naslov – *Naš cilj!* zgolj programsko besedilo, čeprav iz ozadja njegovih pozitivnih spodbud ni težko prepoznati vpliva Simona Gregorčiča.¹⁰⁶

---

¹⁰⁴ Gustav Strniša, Velika noč, *Vrtec* 71 (1940/41), 241.

¹⁰⁵ Vinko Žitnik, Velikonočna, *Slovenec*, št. 82, 9. april 1944, 3.

¹⁰⁶ Simon Gregorčič, Siromak, *Poezije*, Mladinska knjiga (Kondor), Ljubljana 1964, 68: »Za vse je svet dovolj bogat in srečni vsi bi bili, ko kruh delil bi z bratom brat, s prav srčnimi čutili.«

*Ljubezen bratsko mi gojimo,
Vsem srečo, spravo in mir želimo.
Naj brat spozna v človeku brata,
Prej ko zasuje ju lopata.
Svet velik, lep je in prostran,*

[...]

*Zakaj bi torej ne ljubili,
In sloge, bratstva ne gojili,
Zakaj mori naj brata brat,
Brezsrčno tira ga v prepad.*

*Odpusti, ljubi in podpiraj,
Tolaži, solze briši, umiraj,
Naj ljub, sovražen bo al tuj,
Nad njim nikar se ne maščuj.*

*Saj vendar lepše je življenje,
Če lajša bratu brat trpljenje,
Desnico proži mu v pomoč,
Ko temna ga obdaja noč.¹⁰⁷*

V rokopisu je ostalo besedilo *Zborniku na pot*¹⁰⁸ s podobno, vendar le še nakazano prošnjo, ki je tu bistveno razširjena in se naslanja predvsem na figuro ponavljanja:

»Odpusti nam, o Bog / Odpusti veliki Duh nam grehe,
/ odpusti naši slabi volji, ker grešimo, / odpusti, če je

---

¹⁰⁷ Domobranec, Naš cilj! *Arhiv Slovenije (referat II)*, fasc. 111A/II: *Vesti* 17. X. 1943–31. X. 1943, DMB.

¹⁰⁸ Emilija Kovač, *Zborniku na pot*, *Arhiv Slovenije (referat II)*, fasc. 333/II/7, arhiv Slovenca – Pesmi. Verjetno gre za *Zbornik Zimske pomoči*, ki je izšel v korist svojcev padlih zunaj OF, ki so ostali brez sredstev za preživljanje in da bi »poklonili domovini / in ljudem vsaj šopek cvetja iz svojih src in duš / z njim okitili ves Zbornik, ki naj prinese vse, / da skupno osvetlimo vse tiste, ki so darovali kri – / in šepetaje pomolimo ob krstah mučenikov«, ki naj dobijo zadoščenje vsaj posthumno.

VI. Odpuščanje in sprava slovenskih talcev

»Naj bolj ali manj spoznavamo, kakšni grešniki smo: odpuščati moramo, kakor nam odpušča Bog. Vse preradi se zatekamo k zvitemu dlakocestvu. Kolikokrat slišimo: 'Odpuščam, a ne pozabim!' Prazne besede: odpustiti se ravno pravi pozabiti, začeti znova, izbrisati. Božje odpuščanje gre celo tako daleč – da napako uniči. Mi pa lepimo razbite koščke vaze. Bog jo napravi znova z enim samim ulitkom.

Kaj je dolžan storiti kristjan?

Če je naše človeško odpuščanje še tako nepopolno, drži, da moramo po svojih najboljših močeh pozabiti, kar se je zgodilo, in storiti prvi korak k tistemu, ki nas je razžalil. Prvi korak napravi tisti, ki je boljši kristjan, in to z božjo pomočjo in ljubeznijo.«

Terezija Babnik, *Družina* 43, št. 19, 15. maja 1994, 12.

VII. Junaški zgledi odpuščanja in sprave

»Za svojo srebrno mašo sem se v resnici želel spraviti s tistimi, ki so pomorili našo družino. 11. junija 1969 sem poslal pismo enemu izmed morilcev moje družine in v njem sem navedel Sveto pismo: 'Če torej prineseš svoj dar k oltarju in se tam spomniš, da ima tvoj brat kaj zoper tebe, pusti tam, pred oltarjem, svoj dar, pojdi in se spravi z bratom, potem pridi in daruj svoj dar.' To sem citiral v pismu enemu izmed morilcev moje družine. Sorodniki so me namreč večkrat prosili, naj stopim z njim v stik. V pismu sem mu tudi sporočil: 'Danes bom z veliko večjim veseljem obhajal 25-letnico mašništva, če se s tabo spravim. Zato bom molil, da se tudi ti spraviš z Bogom, da boste enkrat skupaj z našo družino slavili v veselju in sreči za vedno ... V istem pismu sem tudi zagotovil temu človeku, da bom ob prvi priliki, ko imam možnost, da se vrnem v domovino, spil kozarec vina in mu s tem po stari dolenski navadi zagotovil, da mislim tako, kot sem napisal. Hvala Bogu, sem čez nekaj let imel tako prilžnost. Bil sem v Šentrupertu na pogrebu. Ta človek, ki ni prihajal v cerkev, prihajal pa je na pogrebe na pokopališče, je bil tam. Ob tej priliki me je sestrična nagovorila, naj povabim tega človeka k srečanju. Stopila je k temu človeku in mu rekla: 'Jožko je pri mojem bratu in bi rad s teboj govoril.' Tako je prišel k meni in sva storila, kot sem v pismu sporočil: spila sva kozarec vina v znamenje sprave. In to je bilo zame v veliko zadoščenje.«

Jože Mavsar, »Odpustil sem tistim, ki so mi pobili družino«, *Družina* 42, št. 29, 18. julija 1993.

Anton Šumljak, kmečki sin, †1942: »*Ljuba moja Mama! [...] Prosim Vas prav lepo v imenu Boga da mi odpustite vse kar sem Vas kedaj razžalil. Odpustite lepo prosim. Molite zame in ne žalujte za menoj. [...] Ljubi brat Vinko in Lojzka in Marica! [...] Lepo prosim odpustite in odpustite vse kar sem Vam krivga storil. Ljuba sestra Mici Tvoj mož in otrok. [...] Prosim Vas lepo odpuščanja kar sem Vas kedaj razžaliv. Odpustite in odpustite mi prosim. [...] Draga teta Ančka zdravi bodite odpustite mi kar sem Vas kedaj razžalil. [...] Draga žlahta sosedi prijatli in znanci bodite pozdravljeni. Odpustite mi še če je kak sovražnik naj mi odpusti ga prosim lepo. Priporočam sem Vam v molitev. Odpustite mi in odpustite. Z Bogom ostanite.*«¹³⁹

Valentin Goličnik, kmet, †1942: »*Iskreno sporočam, Vam, bratu in sestram in družinam, ako mi ne bo mogoče še posebej pisati pa tudi preljubi moji ženi in hčerki ter Prešerjem svoj zadnji pozdrav in slovo na tem svetu. Vse prosim odpuščanja za vse krivice. Bog Vam vsem povrni. Za Boga in svoj narod sem živel in umrem ... Molil bom za Vas vse, ki jih iz srca ljubim in za vse druge. Vsem odpuščam iz srca, tudi tistim, ki so krivi ...*«¹⁴⁰

Anton Šauc, kmečki sin: †1944: »*Danes se Vam zadnjikrat oglašam z par vrsticami, ki Vas vse skupaj zadnjikrat pozdravljam in Vas prosim odpuščanje. [...] Imam čisto lahko srce nisem nobenega ubil in nisem bil nobeden ropar in upam, da mi bo ljubi Bog to odpustil. Še enkrat Vas vse skupaj presrčno poljublja Vaš sin Tone In Vas prosim odpuščanja Pozdrave Tretjakovim Mikijavim Blaznovim in*

¹³⁹ Poslovilna pisma, 200–201.

¹⁴⁰ Poslovilna pisma, 263.

VIII. Motiv odpuščanja in sprave v spominu in pesnjenju premaganih po letu 1945

»Lani sem pripeljal na ogled teh krajev ženo domobranskega častnika in ji pokazal, kje je verjetno obležal njen mož v času, ko je nosila pod srcem njegovega otroka. Nobenih solza. Samo obstala je in se zazrla: 'Tu ležijo sami svetniki.' Presunjen sem jo pogledal in vzdihnil: 'Blagor tebi, ki imaš tako vero, zame je to žalost domovine.' A njena vera je prehajala name in me prevzela. Če bomo prisluhnili, se nam bo morda zazdelo, da slišimo, kako njihov spokojni duh plava nad tem opustošenim krajem in morda jih bomo zaslišali, kako nam prigovarjajo: 'Ne jokajte, ne pojte nam žalostnih pesmi! Mi smo našli svoj mir že pred 45 leti. Odpuščamo vsem, ki so se spozabili nad nami, a pozabiti ne moremo, kajti zgodilo se je. Odpuščamo zahodnim zaveznikom, ki so nas zvabili v živinske vagonne in izročili smrtnemu sovražniku, a pozabiti ne moremo. Zaupali smo jim, ko smo jim predajali orožje in bili prevarani. Saj ni bolj krhkega bitja, kot je ujetnik po izgubljeni vojni in je vsako dejanje, ki bi ga lahko ogrozilo, vojni zločin. Odpuščamo tistim, ki so nas mučili in pobijali na poti do taborišča in v času našega bivanja na tem kraju, tistim, ki so nas vezali tesno, da so nam odmirali dlani in prsti, vozili na morišče in pošiljali skozi naša telesa smrtonosne strele, vendar pozabiti ne smemo in ne moremo, kajti zgodilo se je. Odpuščamo tudi tistim, ki so ta do-

– Je tu ta in ta?

Poklican fant je zakoračil naprej in obstal v pozóru.

– Tone, zakaj si takrat streljal name?

Kazno je bilo, da sta se po okoliščinah ali bližini tistikrat prepoznala, vsak na svoji strani revolucije.

Gorenjski domobranec je molčal, pripravljen na vse.

– Ni ti treba stati 'mirno'. Na mestu-voljno!

V nas vseh je živčna napetost naraščala. Pričakovali smo najhujše. Vendar ...

– Tone, še bova prijatelja!

Partizan se je obrnil in odšel. Brez udarca ali grožnje.

Ob usesplošni moriji in stalnem razočaranju nad slovenstvom je dogodek na nas deloval kot balzam. Nekdo je domobrancu celò oponesel, da ne bi smel streljati na prijatelja.

Takrat sem jasno spoznal: Človek se mora duhovno razvijati tako, da zver v sebi obvladuje. Vedno in povsod. Tega nikoli ne bosta zajamčila ne osebna izobrazba ne splošna omika, pač pa stalno osebno prizadevanje, podprto z božjo milostjo.»¹⁵⁴

---

¹⁵⁴ France Šetar, »Še bova prijatelja« (Pričevanje o nasilju in spravi), *Kristjanova obzorja* 5 (1990), št. 4 (22), 326–332.

IX. Motiv odpuščanja in sprave v pesnjenju slovenskih beguncev po letu 1945

»Resnica je najmočnejše orožje trpečega človeka in le resnica lahko reši človeka, narod in državo. Sprava je krščanska vrlina [...] skrb vsakega kristjana mora biti za človeške žrtve v nasilju, bori ti se mora za pravico in resnico. Ogoljufani in ranjeni naravno zahtevajo resnico, ki je osnova pravice.«

Jožica Gerden, Avstralija, *Družina* št. 12, 21. marca 1999, 21.

Kaj se je dogajalo tiste majske in junijske dni 1945, najbolj dramatično tematizira *Črna maša*:

»*Tromba strašno zadonela – / joj! joj! – salva iz brzostrela / nas v telesa je zadela. [...] Gomazeči, razmesarjeni človeški gmoti / se v predsmrtnih krčih odpirajo čeljusti, / več ne rjove, le moli šepetajoče: / Odpusti nam, Oče, / in njim odpusti, ki so nas vrgli v te krvave moče, češčena Marija ...*«¹⁵⁵

Od slovenskih izobražencev, pobeglih v tujino, Tine Debeljak najbolj prodorno posreduje preživelim sotrpinom evangeljski zgled za njihovo ravnanje, a se pri tem ne slepi, kako zahtevna je taka odločitev:

»*Pater Noster [...] In odpusti nam naše dolgé, / naše slabosti in naše nerednosti, / misli uboge in razkošne željé / naše neokretnosti in nevednosti, / slepoto za težo naše bede, / odpusti nam zlasti napuh besede, / vstajajoče v leporečnosti napihnjeni / proti Tvoji Besedi, preprosto navdihnjeni, / rušéč Tvoje stalnosti v razdejanja! / Odpusti Narodu njegova dejanja: / rušil je zvezde z nebeškega stropa, / klical vihar vesoljnega potopa, / v knjige napeljeval zemskih kálov struge, / čutov razkošja, slast bele kuge, / kope žit klenih smo rahljali, / snetno klasje v snope vezali, / dvignili na mernik luči varljive, / med rdeče zvezde stvari minljive, / grešili z razdorom smo in uporom, / o Narod moj: grešil si – z umorom! Hrbét nam krivi se pod težo grehote – / o Bog, odvzemi od nas te sramote! / Zavoljo kaznjencev in tabornikov, / zavoljo trpečih onstran mejnikov / ponudi nam Svoje odvezujoče roké / in – odpusti nam naše dolgé! // Kakor tudi mi odpuščamo svojim dolžnikom ... / Zapleta se nam mi-*

---

¹⁵⁵ Jeremija Kalin (= Tine Debeljak), *Velika črna maša za pobite Slovence*, Buenos Aires 1949, 80, 82.

*pušča jasno sled, / po njej hodijo mučenci za zadnji
svoj obred... / V zboru molijo svojo spravno moli-
tev: / 'Za grehe, za življenje naroda, za njega reši-
tev / sprejmi Gospod to našo krvavo daritev!'»¹⁶⁶*

Daleč daleč od domovine (v Indiji) sanja pesnik, ki
jo je izgubil zaradi medvojnne slovenske razdeljeno-
sti, *slovensko spravo*:

*»Če po Prešernu sreča kriva / prignala naju je do
Roga, / pomisliva zdaj, posediva, / kot nama On si
odpustiva! // In vstal bo red, ves drug ves nov.«¹⁶⁷*
In še dlje, na drugem koncu sveta, v daljni Avstraliji
v pesmi hči prigovarja: *»Rožnato ruto sem ti kupila,
mama, / da boš odložila črnino. / Zdaj so odpustili
mrtvim sinovom / in križe so pribili nad prepadom
/ v Rogu, kamor so jih mlade pahnili / kot razboj-
nike.«¹⁶⁸*

---

¹⁶⁶ O. Mauser, Zadnja pot mučencev, *Slovenska misel*, št. 13, Toronto, junija 1965, 12.

¹⁶⁷ Jože Cukale, *Naj se te s pesmijo dotikam*, Celje 1994, 89.

¹⁶⁸ Cilka Žagar, Rožnata ruta, *Lipa šumi med evkalipti* (Izbor pesmi Slovencev v Avstraliji), ur. Ivan Cimerman, Ljubljana 1990, 143.

X. Mati mučencev

»Zbrali smo se tu, da darujemo sveto mašo za vse tiste, ki so tu našli smrt, in da molimo za vse brez razlike, naj bodo to partizani ali domobranci, naj bodo to Slovenci, Hrvati, Srbi ali kdor koli drug. Smrt izenači vse; in ker so v smrti vsi izenačeni, hočemo tudi mi sami na tak način, brez sovraštva in brez razlike, moliti zanje. Ta kraj je kraj smrti, a je tudi kraj prehoda v novo življenje, saj verujemo, da za tistega, ki umrje v Gospodu, smrt ne pomeni konca, ampak začetek novega življenja. Prepričan sem, da je veliko takih, ki so tu našli smrt, našlo tudi prehod v novo življenje. [...] V srcu se mora začeti to, kar naj raste v življenju in v javnosti. In zato naj bo slovesnost v Kočevskem Rogu izraz prav posebne pripravljenosti, da se spravimo med seboj, da prosimo odpuščanja, da drug drugemu odpuščamo, kajti le takrat nam bo tudi Bog odpustil...«

Mašni nagovor nadškofa in slovenskega metropolita dr. Alojzija Šuštarja, *Družina* 46, št. 27, 7. julija 1996, 8.

Teško je dojeti, kaj vse so med drugo svetovno vojno in po njej prestajale slovenske matere na eni in drugi in tretji in kdove kateri strani slovenskega križevega pota. Marsikatera pesem o tem se navezuje na pasijonsko svetopisemsko motiviko: *»Ne čakaj me, mati, le vrata zapri, / odgrni samotno ležišče, / ugasi svetilko in v strop se zazri, / naj misel te plaha obišče. // In upaj, da sreča ti tiha vzcvete, / ko sprejmejo rodni me kraji, / in moli, da skoraj še srečava se, / čeprav na četrti postaji.«*¹⁶⁹ Od nje do Kalvarije je kratka pot glede na odmerjeni čas življenja, toda dolga, predolga glede na trpljenje. Slovenske matere so se že v preteklosti pogosto tolažile pri žalostni Materi božji (Jn 19,25), toda kako so se v svojem srcu pogovarjale z njo, ostaja skrivnost.

S področja (Angelske) Gore nad Vipavsko dolino pa imamo skoraj zanesljivo ne le jezikovno, ampak tudi bivanjsko pristen narečni zapis o eni od tolikernih Marijinih dvojnic iz slovenskih hudih dni. Nenavadna veličina pesmi je v njeni preprostosti – brez vsakršnih besednih okraskov. Edino, kar jo zaljša, so stavčne figure paralelizmi in ponavljanja, kar deluje izjemno pretresljivo.

---

¹⁶⁹ Karel Mauser, Pismo, v: *Most* (Antologija pesmi iz druge svetovne vojne, ne glede na to, na kateri strani so se znašli njihovi avtorji). Izbrala, uredila, spremno besedo in opombe napisala Marija Stanonik, Ljubljana 2000, 184.

Sklep

Prisluhnimo molitvam posvečenih mož in žena v tihoti samostanskih zidov: V vrvežu in hrupu vsakdanjega življenja so to še edine oaze zbranosti. V starodavni Stični se je rodila in vedno znova (naj) se ponavlja prošnja:

»Izžigaš naše grehe, naš rešitelj, / porušene mostove
znova zidaš, / da moremo k Očetu, bratom, sestram,
/ v ljubezni in edinosti živeti. // Daritev Tvoja trajna
je resničnost [...] Utoplja naše grehe, čisti duše, [...] **Gospod, usmiljen z nami vedno bodi, / pomagaj
nam hoditi v smeri sprave. / Korak naj naredimo
v odpuščanju, / da bomo zrelo klasje Nove zemlje.**«¹⁷⁸

»Grozodejstva in krivice, ki so se dogajale med vojno in po njej, ne obtožujejo samo njihovih storilcev. Obtožujejo nas vse, obtožujejo vse Slovence in vsakega človeka. Opozarjajo nas na to, kar smo in česa smo zmožni. Zato nikakor ni dovolj, če smo samo zgroženi nad tem, kaj nosi v svojem srcu pravzaprav bolj ali manj vsakdo izmed nas. Zato je tu primerno sočutje in ne samo usmiljenje. Tako se začinjamo zavedati svoje lastne odgovornosti ...«¹⁷⁹

Prelomna, dovolj kritična, a tudi kolikor mogoče človeška uvidevna je v tem okviru knjiga Franceta Cerarja *Partizan nekoliko drugače* (1988). Ne idealizira, a tudi enostransko ne odklanja. Da se življenje zlepa ne ujema z vnaprej predvidenimi ideološkimi konstrukti, priča knjiga Franceta Špeliča, *Vrnil se bom k Očetu* (1990). Tudi njegovo sporočilo izzve-

---

¹⁷⁸ Anton Nadrah, *Sprava za naše grehe, Betlehemski ogenj*, Stična 1997, 19.

¹⁷⁹ Anton Stres, *Resnica o naši preteklosti ni lepa, Tretji dan* 19, št. 7 / 156/, 3.

Posvetilo

Spoštovanemu gospodu

*ljubljskemu nadškofu
in slovenskemu metropolitu
dr. Alojziju Šuštarju
(*14. 11. 1920 – †29. 6. 2007),*

*preudarnemu pastirju slovenske Cerkve
in neutrudnemu molivcu*

*v blag spomin
in
z zaupno prošnjo
za zvestobo slovenstvu,
ozdravljenje njegovih ran
in složnost v njegovi različnosti!*

Kazalo

Spremna beseda	5
Uvod.....	7
I. Teoretični oris vprašanja.....	11
1. Človekovo dostojanstvo	13
2. Smisel življenja	13
3. Angažiranost	15
4. Svoboda	16
5. Morala.....	17
6. Etika odgovornosti.....	17
7. Vprašanje zla.....	19
II. Zgledi za vse čase	21
1. Antika	23
2. Sveto pismo	25
III. Motiv odpuščanja in sprave v slovenski literarni klasiki	31
IV. Odpuščanje in sprava naših rojakov onkraj meje v hudem času	63
V. Motiv odpuščanja in sprave v pesnjenju med drugo svetovno vojno	71
VI. Odpuščanje in sprava slovenskih talcev	89
VII. Junaški zgledi odpuščanja in sprave	99
VIII. Motiv odpuščanja in sprave v spominu in pesnjenju premaganih po letu 1945	103
IX. Motiv odpuščanja in sprave v pesnjenju slovenskih beguncev po letu 1945	111
X. Mati mučencev	119
Sklep	125

Marija Stanonik

»ODPUŠČAM IN PROSIM ODPUŠČANJA«

Zbirka Veliki Slovenci 3

© Za slovensko izdajo Družina d. o. o.

Prva izdaja

Jezikovni pregled: Marija Bratina

Oblikovanje: Sine Kovič

Grafična priprava: Družina d. o. o.

Izdala: Družina, d. o. o.

Založila: Družina, d. o. o.

Odgovarja: dr. Janez Gril

Natisnila: Formatisk d. o. o.

Naklada: 500 izvodov

Ljubljana, 2007

Vse informacije o knjigah založbe Družina dobite na internetu: <http://www.druzina.si>

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

17.022

STANONIK, Marija

Odpuščam in prosim odpuščanja / Marija Stanonik.
- 1. izd. -

Ljubljana : Družina, 2007

ISBN 978-961-222-672-5

233788928